

Program för lärande på Statens historiska museum

Detta program för lärande på Statens historiska museum (SHM) lägger fast ett antal grundläggande utgångspunkter och övergripande ambitioner som skall gälla för SHM:s verksamhet. Ett antal centrala begrepp lyfts fram och tydliggörs. Lärandets funktion i förhållande till genomförandet av museets övergripande policy och mål behandlas, liksom hur etablerandet av samarbeten och strategiska allianser på ett övergripande plan bör relateras till verksamheten. Programmet är inte begränsat i tid. Avsikten är att det skall vara aktuellt under ett antal år, men att det samtidigt löpande skall omprövas bl.a. mot bakgrund av olika omvärldsförändringar.

Sambanden mellan SHM:s lärande verksamhet och dess utställningsverksamhet är grundläggande och självklara; de kan inte separeras från varandra. En utgångspunkt för föreliggande program har därför varit en nära koppling till SHM:s utställningsprogram för perioden 2003-2008 och de två utställningsteman som där angetts: *Existentiella villkor – att ge perspektiv på människans tillvaro* samt *Tid – minne – historia*.

Begreppsval

SHM har valt att använda begreppet *lärande* framför det inom museisektorn mer traditionella begreppet museipedagogik. Valet är medvetet och skall ses som en markering av att en lärande verksamhet är mer omfattande än vad många kanske normalt förknippar med museipedagogik. Museipedagogik uppfattas ofta som ett enkelriktat överförande av kunskap och information från en sändare (museet) till en mottagare (brukare). Genom att använda begreppet lärande vill SHM tydliggöra att lärande är en *process* som kräver aktivt deltagande och ömsesidighet från båda parter och att lärandet för individen alltid sker med utgångspunkt i den egna erfarenheten. Lärande är således en aktiv *process* i vilken människor engagerar sig på en mängd olika sätt och i alla skeden av livet. Lärande handlar ytterst om personlig utveckling. Bra lärande leder till utveckling, förändring och en önskan att lära mer.

Museets verksamhet omfattar dels det *formella lärande* som sker genom museet i samverkan med formella utbildningsinstitutioner i samhället, i första hand ungdomsskolan och vuxenskolan, och dels det *informella lärande* som museet erbjuder individer och grupper utanför det formella utbildningsväsendet.

Det formella och det informella lärandet är båda delar av det *livslånga lärandet*. Genom att här använda begreppet livslångt lärande vill vi uttrycka att lärande skall ses som en ständigt fortgående process, inte bara något som man engagerar sig i under ungdomsåren eller vid särskilda tillfällen i livet.

I likhet med alla museer, och även med t.ex. bibliotek och arkiv, har SHM en självklar och betydelsefull, men samtidigt en i vissa sammanhang underskattad, roll att fylla för att bidra till det livslånga lärandet i samhället.

För en lärande verksamhet är kunskapsbegreppet av central betydelse. Man kan tala om olika former av kunskap: kunskap som vetande (*explicit kunskap*), kunnande uttryckt i handling samt kunskap som förståelse (*implicit kunskap*).

SHM:s lärande verksamhet skall präglas av ett bred syn och ett genomtänkt och medvetet förhållningssätt till kunskapsbegreppet. Det skall vidare ske med utgångspunkt i ett ständigt reflekterande och kritiskt synsätt för fördjupad insikt och förståelse om kulturarvets och historiens betydelse. SHM:s verksamhet skall genomsyras av lärande i mötet, samtalet och varje uppgift. Utvecklingen av den lärande verksamheten inom SHM skall ske med utgångspunkt i insikten om att lärande börjar i människors egna erfarenheter. Helhetsperspektiv, sammanhang och förståelse skall vara ledord att förhålla sig till när metoder för lärande utvecklas.

Innehållsliga utgångspunkter

De innehållsliga utgångspunkterna för SHM:s lärande verksamhet är i grunden desamma som uttrycks i Statens historiska museers mission: ”SHMM har till uppgift att förvalta kulturarv och ge perspektiv på tillvaron för att stärka allas möjligheter till en demokratisk samhällsutveckling”. Till en sådan utveckling skall SHM bidra genom att förmedla insikt om historiens och kulturarvets betydelse för förståelsen av människans roll i samhället, både som individ och som del i ett kollektiv, samt att tydliggöra hur historien konstrueras och hur kulturarvet brukats för skilda syften under olika tider.

Människan, hennes villkor och erfarenheter står därför i centrum för SHM:s verksamhet. Humanistiska perspektiv och ett utforskande och undersökande, men samtidigt kritiskt förhållningssätt skall prägla verksamheten.

Det innebär att med ett historiskt perspektiv lyfta fram att det finns en mängd olika sätt att vara människa på. Med hjälp av historia vill vi ställa frågan ”Vad är en människa?” och titta närmare på människan som social och kulturell varelse – och i hennes kulturella aktiviteter spåra mellanmännsliga relationer i stort och smått, från hur samhällen ordnas och makten fördelas till genus eller familjerelationer. Den stora kraften i mänskliga tankevärldar, hur människan tolkar, konstruerar och förändrar bilden av verkligheten, skall belysas med historien och relateras till vår egen tids självklarheter: livsstilar, värderingar, lagar och förordningar, ideologier, moral och etik, värdegrund och människosyn.

Arbetet med det förflutna skall erbjuda möjligheter för museets brukare att stärka förmågan att se sin roll i historien och forma en framtid – att vara subjekt i sitt eget liv. SHM ska öka förståelsen och kunskapen om förhållandet mellan dåtid, nutid och framtid, dvs. det som brukar benämnas historiemedvetenhet. Genom lärande i olika former skall SHM bidra till att öka förståelsen för och insikten om kulturarvets betydelse för vår tid, hur historien skapat och påverkat vårt samtida samhälle och vice versa.

Samverkan och samarbetspartners

För att säkerställa en effektiv verksamhet skall SHM utveckla metoder för lärande i samverkan med representanter för olika brukargrupper. Grundläggande för SHM:s val av samarbetspartners är museets funktion som nationellt ansvarsmuseum. Den lärande verksamheten skall därför i ökad utsträckning beakta att SHM är ett museum och en resurs för hela landet.

Vad gäller det *formella lärandet* skall museet samverka med lärar- och elevgrupper från ungdomsskolans alla stadier. Utgångspunkten för en sådan samverkan är skolans läro- och kursplaner, där historieämnet, bl.a. som nytt kärnämne i gymnasiet, är ett av flera skolämnen som knyter an till museets verksamhet. För att SHM skall vara efterfrågad av ungdomsskolan och kunna bidra till lärande av god kvalitet måste verksamheten utgå från en god kännedom om såväl formella krav i t.ex. läroplaner, förordningar och föreskrifter som moderna arbetssätt inom skolan, t.ex. ämnesövergripande, problem- och upplevelsebaserat samt med inriktning på värdegrundsfrågor.

Vuxenutbildningar såsom folkhögskolor, KomVux, GrundVux, med speciellt fokus på undervisningen i Svenska för invandrare är andra angelägna samverkanspartners.

Andra centrala samverkanspartners är Skolverket samt Myndigheten för skolutveckling samt Utbildningsradion och andra läromedelsproducenter.

För att ständigt förbättra och utveckla den lärande verksamheten skall SHM samverka med lärarhögskolor och andra utbildningar inriktade på pedagogik och museologi.

När det gäller det *informella lärandet* har SHM under senare tid fått en allt mer framträdande roll, inte minst mot bakgrund av statsmakternas beslut om fri entré och den markering av ökad tillgänglighet till museerna för olika grupper i samhället som detta innebär. Även om det viktigaste ekonomiska hindret för människor att besöka museet nu rivits återstår andra hinder, inte minst intellektuella och kulturella. Det är en utmaning för den lärande verksamheten vid SHM att öka tillgängligheten genom att bidra till att minimera sådant som i någon mening hindrar människor från att använda SHM.

För att finna metoder och material som underlättar för museiovana grupper att ta del av museets verksamhet finns många samverkanspartners. Det kan handla om t.ex. invandrarföreningar och andra intresseorganisationer, folkrörelser, fackförbund, arbetslivsmuseer, hembygdsföreningar, kulturföreningar, församlingar och många andra. SHM har inte möjlighet att samverka med alla. För att säkerställa en så effektiv samverkan för lärande som möjligt skall besluten om samverkan skall vara strategiska och noga övervägda.

Redskap för lärande

SHM förfogar över en mängd möjliga redskap och metoder för lärande. Det handlar givetvis om utställningarna och samlingarna, men också om bl.a. publikationer, föredrag, drama, konst, visningar/lektioner, utbildningar och fortbildningar, material för lärande på egen hand, webbtjänster, m.m. Språkliga, intellektuella, känslomässiga och fysiska uttryck är verktyg för olika sinnen i lärande.

Fokusområden

Mot den samlade bakgrund som redovisats i detta program kan ett antal områden lyftas fram där SHM har särskilda möjligheter och/eller utmaningar under de närmaste åren.

- Genom en långvarig och omfattande satsning på digitala media står SHM väl rustat för att ta tillvara och utveckla de möjligheter som den moderna informations- och kommunikationsteknologin innebär för den lärande verksamheten, inte minst i samband med den lärande verksamhet som sker i museets lokaler och i det personliga mötet. SHM:s tekniksatsning innebär också att museet idag har tillgång till en uppsättning kraftfulla verktyg som når ut över hela landet och som även är lämpliga för distansutbildning av den typ som numera nyttjas inom högskolevärlden.
- SHM:s verksamhet bör utvecklas så att det livslånga lärandet blir levande, lockande och aktiverande för människor i alla åldrar och i alla stadier av livet. Genom statsmakternas beslut om fri entré på bl.a. SHM finns särskilda skäl att utveckla lärande verksamhet för sådana grupper som inte utnyttjat museet i större utsträckning. Tillgången till museet för olika grupper av människor är ytterst en demokratifråga. Det råder inte något tvivel om att en väl utformad lärande verksamhet kan vara ett av de mest värdefulla och verkningsfulla verktygen för att bryta ned sådana kulturella barriärer som kan vara ett hinder för olika människor att besöka och bruka museet.
- För att säkerställa kvaliteten på verksamheten och att den kännetecknas av ständiga förbättringar, skall SHM utveckla goda kontakter med företrädare för forskning och utveckling (FoU) vid bl.a. universitet och högskolor. SHM skall ha en ambition att bygga upp och vidmakthålla kompetens för egen FoU-verksamhet där området lärande utgör en central del.

Kvalitetsfrågor

SHM har ambitionen att bedriva en modern lärande verksamhet av högsta kvalitet, såväl i ett nationellt som internationellt perspektiv. För att detta skall vara möjligt krävs väl fungerande arbetsformer. Detta omfattar bl.a. ändamålsenliga och relevanta mål.

Vidare måste den lärande verksamheten, såväl vad gäller det formella lärandet som det informella, utvecklas i nära samarbete med brukarna och med god kunskap om deras förväntningar, önskemål och behov. Olika former av brukarundersökningar samt regelbunden uppföljning och utvärdering av verksamheten är självklara delar i ett sådant arbete.

Ur kvalitetssynpunkt är bred samverkan med forskare och andra specialister av central betydelse. Vidare är en utvecklad samverkan internt inom SHM, även den präglad av lärande, av stor betydelse för möjligheterna att skapa en lärande verksamhet av högsta kvalitet.